

LÁTSZAT ÉS VALÓSÁG

SZÁRMAZÁS ÉS MŰVELTSÉG. A címet *Farkas Gyulától* kölcsönöztem, hosszas habozás után, mert A „*Fiatál Magyarország*” kora című munkájában ezen kívül a *táj és felekezet*, úgyszintén az *írói topográfia* címek csábították tollamat sokatígérő mivoltukkal! Azért a szellemért, mely e címekből árad, nincs szándékomban a kitűnő berlini professzor nyakába varrni a felelősséget, illetve neki nyújtani a kezdeményezőket megillető koszorút. Műve csak tünet volt, — akkoriban már lezajlottak az „erdélyi szellem”, a „székely szellem” vitái, a Brüning kormány talán meg is bukott már, szóval csak az következett be, amivel számolhattunk, hogy a népi-faji szemlélet elindul retrospektív útjára s a magyar multban is hozzálát a „rendcsináláshoz”. Ha már nincs magyar nyelvatlaskunk (pedig de kellene!), legalább van írói topográfiánk s felekezeti kataszterünk... Az élet visszaadta az évszázados kölcsönt s ő lett a história tanítómestere.

Mindez újra eszünkbe jut, minduntalan eszünkbe juttatja az újdonsült felvidéki szellem s az a kétségbeejtő partikulárizmus, ami itt is, ott is felüti fejét szellemi életünkben. A közös származás ténye már nemcsak asztaltársaságokba gyűjti az egyfalubelieket, hanem érdekközösségeket alkotnak, melyekben a közös származás maga is absztrakció. (Születni lehet Kassán, vagy Ungvárott, de a Felvidéken vagy Kárpátalján nem.) Még az erdélyi-szellemnek volt valamelyes valóságos alapja Erdély hajdani különállásában, de a felvidéki-szellemnek ennyi sincs. Történelmünk folyamán nem egyszer volt Felsőmagyarország az egyetlen talpalatnyi föld, melyen a Szent Korona uralkodott, a felvidéknek tehát legfeljebb a magyar egység folytonossága lehetne szellemi meghatározója, nem pedig valami különvalóság, helyi öntudat. Önmagunkon végrehajtott szellemi Trianon-nak nevezhetnők a táji csoportosulást, mely elfogadja, sőt mélyíti a mesterséges határokat. (Egy erdélyi úr járt nemrég Budapesten s igen keserű szájjal távozott. „Ki ellen tömörültök ti? — kérdezte egy székely alakulás tagjaitól, — hiszen ti végre itthon vagytok, magyarok lehettek, nem úgy mint én, akit a román hatóságok székelynek nyilvánítottak...”)

„Tagadhatatlan, hogy a faji gondolat győzelme a magyarság fogalmának szűkítésére vezetett.” — írja irodalmi topográfiánk megalkotója. Ő erre abban talál vigaszt, hogy „Amennyire megkevesbedik így a magyarnak minősítettek száma, annyira kiterjed a magyarság köre térben és mélységben.” Minket, sajnos, ez a „horizontális” és „mély” magyarság nem vigasztal, mert nem értjük. Ám ha a faji gondolat győzelme a magyarság fogalmának szűkítésére vezetett, akkor a táji

gondolat győzelme a magyarság fogalmának megsemmisítésére fog vezetni. (A felvidéki szellem sorsát nem nehéz megjósolni. Már mostanság is elhangzanak olyan hangok, hogy semmi kö-zük a felvidékhez azoknak, akik ma a felvidéki szellem pro-pagátorai. Majd a geografusok és irodalomtörténészek meg-fogják csinálni a felvidékiség topográfiáját és lesz azontúl mély-felvidéki és híg-felvidéki szellem...) Mikszáth Kálmán még magyar író volt, ha ma élne, a palóc szellem hivatott kép-viselőjét ünnepelhetnők benne...

Mik ezek a „szellemek”, melyek az utóbbi időben megkí-sértik a magyarságot? Miért szűkül meg a magyarság fogalma, mihelyt ráalkalmazzuk őket? Az ok kézenfekvő. A magyarság elsősorban mégiscsak szellemi fogalom, egyedenként vizs-gálva lelkiakat, egészében kultúra, tehát nem alkalmazhatók rá nemszellemi kategóriák. Eszünk ágában sincs tagadni azt, hogy a magyar tájaknak is van szerepük a magyar lélek ki-alakulásában. Ám ez a szerep egyrészt nem olyan veszedelme-sen nagy, mint azt gondolják. Elvégre mi Etelközben, más folyók mentén, más hegyek lankáin is magyarok voltunk. Más-részt nem elválasztó szerep. Az, hogy valaki dunántúli vagy kárpátaljai, egyenrangú azzal, hogy valaki magas, szőke, kék-szemű vagy alacsony, barna, feketeszemű. A két táj abban egy, hogy Magyarhonnak része, a két típus abban egy, hogy mind-kettő magyar. Míg alárendelt szerepük van, addig nincs baj, mihelyt hangsúlyt kapnak, a „magyarság fogalmának szűkíté-sére vezetnek.” Török hordák megtorpantak, császári zsoldos visszaszökkent, ha a Dunántúl egyet gondolt Erdéllyel; — mi-helyt megszűnt az összhang, csatatérre változott az ország. A lokálpatriotizmus ellentéte a patriotizmusnak, körülbelül úgy viszonylanak egymáshoz, mint a történelmi materializmus a keresztény történelemszemlélethez. Az élet emberi színvona-lán csak ez a kérdés jogosult, hogy „quo vadis?” és nem az, hogy honnan jössz?! A kultúra elsősorban cél-fogalom s aki egy táj statikus keretébe akarja kötni, lényegét tagadja. A fel-vidéken lehet a magyarságnak történelmi hivatása s addig a felvidék a magyar Szent Korona része. Ha nem lenne ott ma-gyar feladatunk, akkor támadhatna egy felvidéki szellem, ön-álló, sőt különálló, öncélú szellem. Addig nem.

A származás akkor válik fontossá, mikor a műveltség ér-teke csökken. Jellemző, hogy ez a kor, mely az emberiséget materiális kategóriák szerint értékeli, termelte ki a legsívá-rabb filozófiát, a létértékek bölcseletét, az egzisztencializmust... Hajdan a költők megénekelték szülőföldjük szép határát s ez-zel a drága tájat az egész nemzet kincsévé tették. Költők éne-kelettek, politikusok hallgassatok!

Bóka László